

ANII DE ZBUCIUM ȘI NOPTILE DE NESOMN ALE LUI SIMION CIBOTARU

Acad. Haralambie CORBU

Literatura artistică, aidoma artei în general, are drept obiectiv de bază omul social și natura umanizată, sensibilizate, prin intermediul imaginii artistice, în resorturile sale cele mai diverse și cele mai adânci. În virtutea statutului său primordial creația artistică apelează, înainte de toate, la sentimentele și emoțiile consumatorului de frumos, valorile social-umane, etico-morale și cultural-estetice fiind transmise părții receptoare prin intermediul limbajului poetic și al ficțiunii creative. Criticul sau istoricul literar, spre deosebire de *creatorul* nemijlocit de valori estetice, vine să sintetizeze, să explice și să traducă, deseori în termeni științifici cât se poate de rigizi și de prozaici, opera artistică propriu-zisă, situând-o într-un context concret – fie el social-istoric, fie cultural-spiritual, fie literar-estetic, pentru ca toate luate împreună să sugereze, să reconstituie – la nivel analitic și emotiv – imaginea operei și creatorului ei în frontierele aproape nelimitate ale raționamentului logic și ale argumentului științific indubitabil. Scriitorul apelează, deci, în primul rând, la memorie, la inspirație, la propria experiență de viață, la metaforă, în timp ce omul de știință (în cazul de față – criticul și istoricul literar) trebuie să-și fundamenteze concluziile în temeiul interpretării textului literar ca dat obiectiv al analizei mediului istoric real – social și cultural – în care s-a produs acest text, și numai după asta le vine rândul și unor opțiuni de ordin mai mult sau mai puțin personale, legate de formațiunea intelectuală și estetică, de convingerile ideologice ale autorului, de convingerile și preferințele sale literare individuale.

Academicianul Simion Cibotaru (8 iulie 1929 - 14 ianuarie 1984), căci despre el va fi vorba în notele ce urmează, nu a fost un critic sau istoric literar total, ca să folosim un termen uzitat în studiile de specialitate din vremurile mai moderne: unele aspecte ale analizei operei și procesului literar le-a abordat mai plenar și mai profund, altele au fost tratate doar tangențial și pe orizontală. Ceea ce a izbutit însă să realizeze, temeinic și substanțial S. Cibotaru în cele trei decenii și ceva de intensă activitate științifică și organizatorică, a fost **istoria literaturii** și derivata acesteia - *critica literară*, accentul căzând, în primul rând, pe rolul formativ și influența hotărâtoare a literaturii artistice asupra mentalității și psihologiei **cititorului** contemporan, dar și asupra celui din toate timpurile. De aici *tentația și pasiunea documentului*, dorința de a epuiza sursele documentare și materiale, de orice natură ar fi fost ele, în scopul evidențierii la maximum a sensului și semnificației subiectului studiat. În acest specific, în această particularitate a scrisului lui S. Cibotaru se află întruchipate atât partea *forte* a zestrei sale științifice, cât și, de altfel, limitele-i inerente.

Tentația cuvântului scris și tipărit l-a încercat pe

Acad. Simion CIBOTARU

S. Cibotaru devreme. Fiind încă elev în clasele superioare ale școlii medii din s. Cotiujeni, viitorul cercetător literar trimite primele sale corespondențe, intervenții publicistice și chiar câteva poezii redacțiilor mai multor ziare raionale și republicane. Și, spre mirarea și bucuria lui, sunt publicate. Încercările de acest gen continuă, în proporții, desigur mărite, și după înmatricularea sa ca student la filologie, în toamna anului 1949 la Universitatea de Stat a Moldovei. Studentul S. Cibotaru începe tot mai mult să-și demonstreze aptitudinile și vocația de cercetător, inițial îndreptându-și privirile mai cu seamă asupra creației populare și clasicii noastre naționale. Eminescu a fost o preferință constantă. Părerile lui Alecu Russo despre limbă constituie subiectul tezei de diplomă, prezentată de S. Cibotaru la terminarea studiilor universitare. Studentul anului III al Universității de Stat din Chișinău S. Cibotaru se include activ în discuțiile asupra limbii literare care s-au încins la începutul lui decembrie 1951 la faimoasa sesiune științifică, organizată de Institutul de Istorie, limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a U. R. S. S. împreună cu Institutul de Lingvistică al A.Ș. a U.R.S.S. și cu participarea academicienilor V. F. Șișmariov, V. V. Vinogradov, a profesorilor R. Budagov, S. Bernștein, D. Mihalci etc.

Prezența lui S. Cibotaru în presă și la întrunirile științifice se intensifică în anii de studenție, dar mai cu seamă în anii de studii la doctorantură la Institutul de Literatură Universală „M. Gorki” al Academiei de Științe a U.R.S.S. (1954– 1957). În această secvență de timp S. Cibotaru își diversifică și își precizează domeniile principale de cercetare și investigare, domenii care vor constitui axa viitoarei sale cariere științifice.

În cele din urmă, direcții principale și prioritare de cercetare în activitatea lui S. Cibotaru devin istoria literaturii, literatura comparată (în special relațiile literare moldo-ruso-ucrainene) și, într-un grad mai mic, critica

literară propriu-zisă. Perioada de timp, aflată în câmpul de atenție a cercetătorului, e, în temei, prima jumătate a secolului al XX-lea.

Declarat drept specialist în domeniul *literaturii sovietice moldovenești*, S. Cibotaru se simte oarecum strâmtorat în **parametrii** cronologici strict limitați și în frontierele literare alterate istoricește, restricții impuse de către ideologia oficială a timpului. Rămânând fidel clasicii naționale și orientându-se neabătut spre creația lui A. Russo, V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, A. Mateevici ș. a., S. Cibotaru caută din răspuțeri să identifice rădăcinile, originile *literaturii moldovenești*, care, zicea el, trebuie să pornească de undeva și să se sprijine pe ceva, fără îndoială, esențial și de durată.

Îmi amintesc, era undeva pe la sfârșitul anului 1955. Ne făceam studiile în calitate de doctoranzi ai Institutului de Literatură Universală „M. Gorki” al Academiei de Științe a fostei U.R.S.S. Ne pregăteam să acumulăm materialele pentru viitoarele teze de doctorat: S. Cibotaru la tema *Creația lui Emilian Bucov*, subsemnatul – la *Dramaturgia lui Vasile Alecsandri*. Într-o bună zi mi se destăinuie: „Știi, am făcut o mare descoperire: am dat de o publicație basarabească de la începutul secolului, care așa și se numește *Basarabia*, și care conține un material extrem de interesant, inclusiv și cultural-literar, privind acest început zbuciumat de secol și destinul plaiului nostru”.

Surprins oarecum de informație, i-am mărturisit colegului meu că „descoperirea” o făcusem și eu și că avansasem destul de mult în vederea întocmirii unei culegeri de materiale literare depistate din paginile sumumitei publicații. Am hotărât să ne unim eforturile. O scrisoare de susținere din partea scriitorului I. C. Ciobanu, pe atunci redactor-șef al editurii *Cartea Moldovenească*, căruia ne adresasem cu oferta, ne-a încurajat inițiativa, încununată, în anul 1957, cu apariția volumului *Dreptate, voie și pământ*, care conținea, după cum se indica în subtitlu, creații artistice basarabene din perioada primei revoluții ruse (anii 1906-1907).

A fost prima noastră colaborare de acest fel, după care au urmat multe altele în cadrul activității comune în calitate de cercetători științifici ai Academiei de Științe a Moldovei. Acesta a fost și primul pas al lui S. Cibotaru întreprins în scopul de a depăși frontierele cadrului limitat al *literaturii sovietice moldovenești*, pas orientat, evident, spre rădăcini, spre izvoare, chiar dacă nu tocmai atât de întinse și nu tocmai atât de îndepărtate.

Studierea activității și operei lui Em. Bucov l-a deplasat pe cercetător în spațiul literaturii basarabene interbelice. S. Cibotaru investighează creația lui Em. Bucov în context social, literar și cultural, devenind, de fapt, primul cercetător chișinăuian din perioada sovietică care a cutezat să pună în lumină științifică adecvată aspecte importante ale procesului literar basarabean din anii '30, declarat oficial zonă interzisă și periculoasă. Concomitent cu creația lui Em. Bucov, cercetătorul e atras în modul cel mai direct de scrierile literare din acea perioadă aparținând lui Liviu Deleanu, George Meniuc, Alexandru Robot, Andrei Lupan, Bogdan Istru,

Teodor Nencev, David Vetrov, Vera Panfil, Alexandru Lipcan, scrie și publică numeroase studii și articole de popularizare, capitole de sinteză în diverse istorii literare, manuale didactice, enciclopedii etc; editează volume selective din creația lui Al. Robot, T. Nencev, D. Vetrov.

Și, desigur, S. Cibotaru urmărește cu atenție, mai cu seamă prin analiza gândirii critice, procesul literar contemporan. Realizează în acest răstimp peste 300 de studii, articole și eseuri, întocmește o serie de antologii tematice, participă cu referate și comunicări, organizează nemijlocit zeci și zeci de simpozioane și întruniri științifice republicane, unionale și internaționale, – prezența sa intelectuală în viața socială și științifică impunându-se masiv și univoc, aducându-i recunoștință și aprecieri binemeritate. Monografiile și culegerile de studii *Mesajul social al literaturii* (1972, 1977), *Scriitorul și timpul* (1979), volumul de *Scrieri alese*, apărut post-mortem în 1985, cuprind pagini de cercetare științifică autentică și de reală rezistență la vicisitudinile vremii.

Pasiunea de bibliograf și bibliofil a lui S. Cibotaru și-a aflat expresie pleneră într-o serie întreagă de lucrări, printre care, pe primul loc, se situează volumul *Literatura sovietică moldovenească din anii 1924-1960. Cronica vieții literare* (1982), în care istoria literaturii din spațiul pruto-nistean e prezentată într-o riguroasă disciplină cronologică, bazată pe date și fapte concrete, depistate cu migală de-a lungul multor ani de muncă, în sudoarea frunții, în arhivele și bibliotecile din Chișinău, Moscova și București.

La cele spuse până acum mai trebuie să adăugăm că academicianul Simion Cibotaru a fost un om de o rară generozitate și cultură interioară, un suflet deschis spre bine și frumos, gata să vină întru ajutor celor care îi solicitau serviciile, sfatul, sprijinul. Avea o deosebită afecțiune față de tineri, pe care îi susținea și îi încuraja pe toate căile și cu toate mijloacele posibile.

Împovărat de munci administrative și de organizare a științei, grele și complicate (să reținem doar un singur moment: vreme de 15 ani – între 1969 și 1984 – el s-a aflat în fruntea Institutului de Limbă și Literatură al A.Ș.M.), S. Cibotaru găsea posibilități să se ocupe în mod sistematic și aprofundat de multe probleme ale științei literare. De fapt, acest timp atât de dificil și atât de necesar el nu-l găsea undeva în afara timpului real, integral consacrat acestei munci extraștiințifice de o extenuantă concentrare; timp pentru cercetare S. Cibotaru putea găsi doar în nopțile nedormite ani la rând, în nopțile de nesomn ce continuau de multe ori până în zorii dimineții pentru ca a doua zi cercetătorul, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, să-și reia crugul vieții dintotdeauna. Faptul că a plecat dintre noi la vârsta de doar 54 de ani vorbește cu certitudine și despre poverile grele și extenuante pe care Simion Cibotaru și le-a asumat benevol și de unul singur; aproape tot ce a scris și a creat el în trei decenii și ceva de activitate intensă stă sub semnul acestui efort și al acestei dăruiri neestimate, pline de credință și devotament față de ceea ce se cheamă obligațiune morală și datorie profesională.